

Валерія Радзивілюк

докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри економічного права
та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9562-8735>
vradziv@hotmail.com

Петро Дубовський

адвокат, старший юрист
Адвокатського об'єднання "Ел Сі Еф"
(Київ, Україна)
petro.dubovskiy@gmail.com

УДК 347.7

СПІР ПРО ПРАВО У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО: УКРАЇНСЬКА МОДЕЛЬ І ЗАРУБІЖНІ ПІДХОДИ

АНОТАЦІЯ. Визначення наявності спору про право є одним із ключових питань, що вирішуються в підготовчому засіданні, яке проводиться господарським судом у межах справи про банкрутство. Водночас законодавче регулювання цього питання залишається неповним і породжує численні проблеми при правозастосуванні, пов'язані з критеріями визначення спору про право, процесуальними наслідками його встановлення та допустимістю використання судом інструментів, властивих позовному провадженню та ін.

Метою дослідження є виявлення та аналіз проблемних аспектів, що виникають під час установлення судом у підготовчому засіданні у справі про банкрутство наявності спору про право. Особлива увага приділена питанню допустимості застосування процесуальних заходів, характерних для позовного провадження. Крім того, досліджується правове регулювання відповідної процедури в зарубіжному законодавстві з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства про банкрутство.

Автори встановили, що ефективність правового регулювання застосування спору про право на стадії відкриття провадження у справі про банкрутство безпосередньо пов'язана з процесуальними інструментами, які може застосувати суд, а також засобів доказування, які доступні учасниками справи про банкрутство. Застосування в підготовчому засіданні окремих інститутів доказування, які притаманні позовному провадженню, є необхідним для оцінки доводів сторін щодо наявності чи відсутності спору про право.

Визначено, що правові підходи, які сформовані в зарубіжній правовій доктрині та судовій практиці щодо розгляду заяви кредитора про ліквідацію боржника (winding-up by the Court), можуть слугувати моделлю для вдосконалення національного законодавства. Так,

заява кредитора про застосування процедури ліквідації може бути відхилена судом, якщо боржник стверджує, що заявлена заборгованість є спірною, і такий спір ґрунтується на суттєвих (обґрунтованих) підставах (*bona fide dispute on substantial grounds*). Проте для боржника недостатньо лише стверджувати, що заборгованість є спірною: мають бути чітко викладені підстави такого спору, що ґрунтуються на відповідних фактах і доказах та які свідчать про їх обґрунтованість. У виняткових випадках суд може вирішити спір по суті й під час розгляду заяви ініціюючого кредитора, зокрема, якщо спір є достатньо простим, а до суду подано докази, які необхідні для його вирішення.

З метою вдосконалення процедури розгляду заяви про відкриття справи про банкрутство пропонується внести зміни до вітчизняного законодавства про банкрутство, спрямовані на врегулювання порядку застосування судом процесуальних інструментів у підготовчому засіданні та запобігання зловживанню сторонами своїми правами на стадії відкриття провадження. Зокрема, надати суду право з власної ініціативи або за клопотанням сторін витребувати докази від учасників справи про банкрутство і третіх осіб щодо правовідносин між боржником та ініціюючим кредитором. З метою запобігання зловживанню боржником своїми правами пропонується зобов'язати орган управління боржника надавати в письмовому вигляді заяву, яка має відповідати вимогами ст. 88 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), якщо боржник заперечує існування правовідносин з ініціюючим кредитором.

Ключові слова: банкрутство; спір про право; процесуальні інструменти; витребування доказів.

Визначення наявності або відсутності спору про право є одним із ключових питань, які суд розглядає в підготовчому засіданні для встановлення підстав відкриття справи про банкрутство за заявою кредитора. Водночас законодавче регулювання цього інституту залишається неповним і породжує численні практичні питання, пов'язані з критеріями визначення спору про право, процесуальними наслідками його встановлення та допустимістю використання судом інструментів, властивих позовному провадженню. Відсутність єдиного підходу в науці та практиці до окреслених проблем зумовлює необхідність їх ґрунтовного дослідження та напрацювання пропозицій щодо вдосконалення нормативного регулювання.

Що ж стосується ступеня наукової розробки проблем, пов'язаних із застосуванням інституту спору про право на стадії відкриття провадження у справі про банкрутство, слід зазначити, що на сьогодні існує низка досліджень вітчизняних учених, зокрема, О. Бірюкова, Т. Гудіми, Р. Джабраїлова, П. Дубовського, С. Жукова та ін. Однак немає єдиного узагальненого бачення правових наслідків, які виникають під час застосування норм цього інституту, а також шляхів вирішення відповідних проблем.

Метою дослідження є виявлення та аналіз проблемних аспектів, що виникають під час установа судом у підготовчому засіданні у справі про банкрутство наявності спору про право. Особлива увага приділяється питанню допустимості застосування процесуальних інструментів, характерних для позовного провадження. Крім того, досліджується правове регулювання відповідної процедури в зарубіжному законодавстві, зокрема у праві неспроможності Великої Британії, з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення українського законодавства.

Ще на початковому етапі унормування відносин банкрутства в незалежній Україні (в Законі України “Про банкрутство”¹ від 14.05.1992, а згодом у роз’ясненні Президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.1997 № 025/444 “Про деякі питання застосування Закону України ‘Про банкрутство’”², яким керувались арбітражні суди, з огляду на недостатність законодавчих норм) існували положення про те, що заборгованість боржника повинна мати безспірний характер³.

Проте правову конструкцію спору про право, що підлягає вирішенню в позовному провадженні, уперше нормативно закріплено в національному законодавстві про банкрутство – у Законі України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”⁴ у редакції від 18 січня 2013 р.

Відповідно до ч. 7 ст. 16 цього Закону суд мав відмовити в порушенні провадження у справі про банкрутство, якщо заявлені кредитором вимоги свідчать про наявність спору про право, що підлягає вирішенню в порядку позовного провадження. Як свідчить судова практика, спір про право мав місце тоді, коли боржник ставив під сумнів правові підстави звернення кредитора до суду, а також заперечував наявність у нього права на ініціювання провадження у справі про банкрутство. Для прикладу, у справі № 925/1655/14⁵ Київський апеляційний господарський суд, з висновками якого погодився суд касаційної інстанції⁶, скасував ухвалу суду першої інстанції та ухвалив нове рішення про відмову в порушенні провадження у справі про банкрутство ПП “Комерційно-виробнича фірма ‘Байс’”. Так, суд апеляційної інстанції встановив, що права вимоги до боржника були придбані ініціюючим кредитором на підставі договору відступлення права вимоги. Водночас такий договір був визнаний недійсним відповідно до рішення Господарського суду Черкаської області від 16.10.2014 у справі № 925/1747/14, що свідчить про відсутність у заявника права на звернення до суду для ініціювання справи про банкрутство⁷.

¹ Про банкрутство: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ (втратив чинність) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text>> (дата звернення 10.08.2025).

² Про деякі питання практики застосування Закону України “Про банкрутство”: роз’яснення Вищого арбітражного суду України № 02-5/444 від 18.11.1997 (втратило чинність) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_444800-97#Text> (дата звернення 10.08.2025).

³ В Радзивілюк, Генезис загальних матеріально-правових підстав виникнення правовідносин банкрутства [2025] 2 Юридичний електронний науковий журнал 550–551.

⁴ Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ (втратив чинність) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>> (дата звернення 01.08.2025)

⁵ Постанова Київського апеляційного господарського суду від 03.11.2014 у справі № 925/1655/14 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/41240683>> (дата звернення 10.08.2025).

⁶ Постанова Вищого господарського суду України від 17.12.2014 у справі № 925/1655/14 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/41976845>> (дата звернення 12.08.2025).

⁷ Рішення Господарського суду Черкаської області від 16 жовтня 2014 р. у справі № 925/1747/14 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/40933194>> (дата звернення 12.08.2025).

Із ухваленням Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ)⁸ процедура банкрутства перестала виконувати роль продовження виконавчого провадження⁹ та стала одним із способів захисту прав кредитора¹⁰. Відтепер кредитор має право вибору: звернутися з позовом про стягнення заборгованості в межах позовного провадження або ініціювати справу про банкрутство боржника¹¹. Чинне законодавство суттєво спростило критерії безспірності вимог кредитора. Зокрема, відсутні вимоги щодо мінімального розміру заборгованості, мінімального строку прострочення виконання зобов'язань боржником, а також необхідності підтвердження заборгованості судовим рішенням, яке набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження. Як наслідок, фактично єдиною перешкодою для відкриття провадження у справі про банкрутство є встановлення судом спору про право, який має бути вирішений у порядку позовного провадження. Водночас зазначена підстава для відмови у відкритті провадження не є новелою: вона була закріплена й у попередньому законодавстві про банкрутство. Отже, саме спрощення законодавчого підходу надало питанню наявності спору про право ключового значення для вирішення питання про ініціювання справи про банкрутство. Як слушно зазначають Р. Джабраїлов і Т. Гудіма, норма про спір про право, після скасування вимоги щодо підтвердження заборгованості судовим рішенням, наразі виконує функцію визначення безспірності вимог кредитора¹².

Норми КУзПБ не містять визначення поняття “спору про право” та переліку будь-яких чітких критеріїв для його визначення. Проте категорія “спір про право” є універсальною процесуальною категорією, оскільки притаманна адміністративному, цивільному і господарському судочинству¹³. Слушною є думка М. Балюка і Д. Луспеника, які вважають, що під спором про право розуміють опір, перешкоду у здійсненні цивільного права, яка, згідно із законом, може бути усунена за допомогою суду¹⁴. Наявність спору про право виникає, якщо одна сторона стверджує про наявність у неї відповідного права, а інша – про його відсутність. У судовій практиці сформовано розуміння відсутності спору про право, у розрізі процедури банкрут-

⁸ Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>> (дата звернення: 01.08.2025).

⁹ Р. Поляков, ‘Підготовче засідання у справі про банкрутство (неплатоспроможність)’ [2023] 97 Актуальні проблеми держави і права 141–144 <https://doi.org/10.32782/apdr.v97.2023.18>.

¹⁰ Постанова Верховного Суду від 20.03.2024 у справі № 911/1005/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/118650532>> (дата звернення 01.08.2025).

¹¹ П. Дубовський, ‘Підстави відкриття провадження у справі про банкрутство юридичної особи’ [2024] 7 Юридичний електронний науковий журнал 192–196.

¹² Т. Гудіма, Р. Джабраїлов, ‘Спір про право як запобіжник відкриття провадження у справах про банкрутство: порівняльно-правовий аспект’ [2025] 1(3) Аналітично-порівняльне правознавство 391.

¹³ М. Курило, ‘Особливості процесуальної категорії “спір про право”’, *Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (20–24 квітня 2015 р.)*. Т. І. (Суми 2015) 333.

¹⁴ М. Балюк, Д. Луспенік, *Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях)*. Коментарі, рекомендації, пропозиції (Харків юридичний 2008) 708.

ства, яке полягає у відсутності неоднозначності в частині вирішення питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмета) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, а також строку виконання зобов'язання тощо¹⁵.

Варто зазначити, що поняття “спір про право” належить до категорії оцінних понять, що має наслідком різне його тлумачення судовими органами та учасниками провадження у справі про банкрутство¹⁶. Зазначене підтверджується Верховним Судом, яким визначено декілька підходів для встановлення наявності спору про право.

1. Відповідно до першого підходу наявність заперечень боржника щодо кредиторських вимог ініціюючого кредитора, безспірність яких не підтверджується судовим рішенням, є свідченням наявності спору про право, підставою для відмови у відкритті провадження. Такий підхід застосовується Верховним Судом послідовно, про що свідчать постанови від 19.08.2020 у справі № 910/2522/20¹⁷ і від 23.04.2025 у справі № 911/1637/24¹⁸. В останній із наведених справ Верховний Суд установив наявність спору про право на підставі відзиву боржника на заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство, у якому зазначалося, що боржник не підписував правочини, на які посилався ініціюючий кредитор на обґрунтування наявності підстав для ініціювання справи про банкрутство. Зазначена позиція може мати наслідком зловживання боржником своїми правами в частині заперечення заявлених вимог ініціюючого кредитора без наявності на те підстав та фактично нівелює право кредитора на обрання такого способу захисту, як відкриття справи про банкрутство. Окрім того, за наявного правового регулювання боржник не несе жодної правової відповідальності у разі викладення у відзиві на заяву про відкриття справи про банкрутство неправдивих відомостей щодо правовідносин з ініціюючим кредитором.

2. Відповідно до другого підходу суд не може формально підходити до визначення наявності “спору про право”, який зводиться лише до заперечень боржником існування тих чи інших правовідносин з кредитором. Наявність спору про право має підтверджуватися належними доказами, а не базуватися виключно на припущеннях боржника. Такий висновок застосовується Верховним Судом послідовно та викладений у постановках від

¹⁵ Постанова Верховного Суду від 10.02.2021 у справі № 910/1678/20 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/95103963>> (дата звернення 11.08.2025).

¹⁶ О Маліневський, ‘Зловживання правом на порушення провадження у справі про банкрутство та заходи протидії’, *Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми процедур банкрутства в Україні та міжнародний досвід врегулювання неплатоспроможності” (18 жовтня 2019)* (А В'язовченко, Р Ханік-Посполітак (ред), 2019) 78–83.

¹⁷ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 19 серпня 2020 р. у справі № 910/2522/20 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91092251>> (дата звернення 11.08.2025).

¹⁸ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 23 квітня 2025 р. у справі № 911/1637/24 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126866974>> (дата звернення 11.08.2025).

10.08.2023 у справі № 918/246/23¹⁹, від 29.05.2025 у справі № 922/3936/24²⁰. Водночас можливості використання зазначеного підходу є доволі обмеженими з огляду на позицію Верховного Суду, що застосування процесуальних інструментів, які властиві позовному провадженню, у підготовчому засіданні свідчить про спір про право²¹;

3. Відповідно до третього підходу саме на господарський суд покладеться обов'язок перевірки обґрунтованості вимог ініціюючого кредитора та з'ясування наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, що має здійснюватися судом незалежно від погодження боржником із заявленими вимогами чи, навпаки, пасивної процесуальної поведінки боржника у вигляді неподання ним відзиву на заяву про відкриття відповідного провадження. Верховний Суд зазначає, що навіть за відсутності заперечень боржника необхідно враховувати особливу, порівняно із позовним провадженням, роль господарського суду у справах про банкрутство, яка полягає в судовому контролі таких проваджень з метою дотримання балансу захисту публічного та приватного інтересів²². Тобто поняття спору про право, що використовується у судовій практиці, є значно ширшим за доктринальне розуміння цього інституту, в основу якого покладено заперечення боржника проти вимог кредитора. Натепер законодавство передбачає стислий перелік підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство, який включає: погашення боржником вимог кредитора до підготовчого засідання, заборону на відкриття справи про банкрутство оптового постачальника електричної енергії та наявність спору про право. Убачається, що розширене тлумачення спору про право у судовій практиці зумовлене відсутністю в КУзПБ таких підстав для відмови у відкритті провадження, як недоведеність підстав для ініціювання справи про банкрутство, що була передбачена в попередньому законодавстві. Для прикладу, у справі № 911/2043/20²³ Верховний Суд зазначив, що у випадку необґрунтованості / непідтвердження вимог ініціюючого кредитора господарський суд має відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство з посиланням на норму ч. 6 ст. 39 КУзПБ, яка, з урахуванням концепції недостатньої якості закону, є найбільш близькою за предметом регулювання до сфери спірних правовідносин.

При визначенні спору про право важливим є питання процесуального інструментарію, який може бути застосований судом у підготовчому засіданні.

¹⁹ Постанова Верховного Суду від 10.08.2023 у справі № 918/246/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357344>> (дата звернення 11.08.2025).

²⁰ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 29 травня 2025 р. у справі № 922/3936/24 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127825378>> (дата звернення 11.08.2025).

²¹ Постанова Верховного Суду від 25.03.2025 у справі № 907/600/24 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126501032>> (дата звернення 08.08.2025).

²² Постанова Верховного Суду від 22.09.2021 у справі № 911/2043/20 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100456027>> (дата звернення 01.08.2025).

²³ Постанова Верховного Суду від 22.09.2021 у справі № 911/2043/20 (н 22).

Натепер Верховним Судом сформовано правовий висновок, відповідно до якого, якщо суд для оцінки та дослідження вимог ініціюючого кредитора потребує застосування процесуальних дій, що притаманні для позовного провадження, то це вказує на існування спору про право у розумінні ч. 6 ст. 39 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України)²⁴ між зазначеними учасниками. Це виключає можливість відкриття провадження у справі про банкрутство боржника за відповідною заявою кредитора²⁵. До процесуальних дій, що властиві позовному провадженню, відносять: призначення експертизи, виклик свідків, залучення до участі інших учасників у справі задля оцінки їх прав і обов'язків щодо предмета спору, врегулювання спору за участю судді, зупинення провадження у справі тощо. Така правова позиція свідчить про домінування першого підходу до встановлення спору про право, за якого наявність заперечень боржника є достатньою підставою для відмови у відкритті провадження. Проте застосування у підготовчому засіданні окремих інститутів доказування, які притаманні позовному провадженню, є необхідним для оцінки доводів сторін щодо наявності чи відсутності спору про право. Для прикладу, у справі № 909/291/23²⁶ суд задовольнив заяву ініціюючого кредитора та витребував матеріали податкової перевірки боржника. Надані контролюючим органом матеріали засвідчили, що боржник самостійно подавав документи на підтвердження укладення правочинів із кредитором. Зазначене спростувало доводи щодо відсутності правовідносин між боржником та ініціюючим кредитором.

Протилежний підхід свідчитиме, що судові рішення ґрунтуються на доводах сторін, які не обґрунтовуються належними доказами та є припущеннями. Лише сукупність доказів, які будуть подані ініціюючим кредитором, боржником та у разі необхідності можуть бути витребувані судом, дасть змогу сформулювати висновок щодо наявності чи відсутності спору про право. Варто зазначити, що господарські суди розглядають справи про банкрутство в порядку, передбаченому ГПК України, з урахуванням особливостей, установлених КУзПБ. При цьому норми КУзПБ не містять обмежень для застосування на стадії підготовчого засідання таких інститутів, які притаманні позовному провадженню, як витребування доказів, виклик свідків, тощо. Навпаки, ст. 35 КУзПБ передбачає право суду на отримання від заявника, боржника та інших осіб додаткових відомостей, які необхідні для вирішення питання про відкриття провадження у справі про банкрутство. Фактично єдиною процесуальною перешкодою для застосування окремих процесуальних дій / заходів, що властиві позовному провадженню (наприклад, призначення експертизи), при розгляді питання про відкриття справ

²⁴ Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>> (дата звернення 10.08.2025).

²⁵ Постанова Верховного Суду від 25.03.2025 у справі № 907/600/24 (н 21).

²⁶ Ухвала Господарського суду Івано-Франківської області від 27.03.2024 у справі № 909/291/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/118033357>> (дата звернення 10.08.2025).

про банкрутство, є строк, протягом якого має бути проведено підготовче засідання – не пізніше 20 днів з дня постановлення ухвали про прийняття заяви про відкриття провадження у справі.

Критерій безспірності вимог ініціюючого кредитора характерний також для законодавства низки юрисдикцій. Як зазначають науковці Райнгард Борк, Міхаель Ведер, Бен Схейлінг²⁷, у деяких юрисдикціях враховуються лише ті вимоги, які є безспірними або не є предметом обґрунтованого спору, тобто коли очевидно, що боржник не має надійних аргументів на свій захист і оскаржує вимогу лише для того, щоб уникнути застосування процедури банкрутства.

Так, правові підходи, які сформовані у правовій доктрині та судовій практиці Великої Британії щодо розгляду заяви кредитора про ліквідацію боржника (*winding-up by the Court*), можуть слугувати моделлю для вдосконалення національного законодавства. Зокрема, заява кредитора про застосування процедури ліквідації може бути відхилена судом, якщо боржник стверджує, що заборгованість перед кредиторами є спірною, і такий спір ґрунтується на суттєвих (обґрунтованих) підставах (*bona fide dispute on substantial grounds*)²⁸. Такі спори мають місце в разі заперечення боржником наявності заборгованості перед кредитором, оскарження розміру заявленої заборгованості, строки її оплати тощо²⁹. Як зазначає Дерек Френч, у судовій практиці сформовано чотири підходи щодо вирішення питання про відкриття ліквідаційної процедури в разі наявності заперечень боржника проти заборгованості перед ініціюючим кредитором³⁰. Відповідно до першого підходу суд відхиляє клопотання кредитора про ліквідацію, якщо існує спір щодо наявності в боржника заборгованості перед заявником, заснований на істотних підставах, залишаючи заявнику можливість довести свою процесуальну правосуб'єктність в інших, більш відповідних провадженнях³¹. Тобто не вважається належним способом захисту подання кредитором заяви щодо ініціювання процедури ліквідації боржника (*winding-up by the Court*) з метою стягнення заборгованості, якої не існує або яка перевищує належну до сплати суму чи є предметом обґрунтованого та добросовісного спору, ініційованого боржником³². Відповідно до другого підходу розгляд заяви ініціюючого кредитора може бути відкладений до моменту вирішення спору щодо наявності заборгованості в належному провадженні. Як свідчить третій підхід, суд може вирішити спір щодо існування заборгованості заявника в межах провадження у справі про неспроможність при розгляді заяви ініціюючого кредитора про ліквідацію. Крім того, у виняткових випадках

²⁷ Reinhard Bork, Michael Veder, Ben Schuijling, *Definition of Insolvency. Proposals for Harmonisation in the European Union* (Intersentia Ltd 2024) 42.

²⁸ Derek French, Stuart Sime (ed), *Applications to Wind up Companies* (3rd ed, Oxford University Press 2015) 71.

²⁹ French, Sime (n 28) 521.

³⁰ French, Sime (n 28) 504.

³¹ French, Sime (n 28) 504.

³² Roy Goode, *Principles of Corporate Insolvency Law* (3rd ed, Sweet & Maxwell 2005) 162.

суд може постановити ухвалу про застосування ліквідаційної процедури за заявою ініціюючого кредитора, навіть за наявності спору щодо існування заборгованості, залишивши вирішення цього спору на стадію ліквідаційного провадження. Проте у цьому контексті необхідно звернути увагу на такі аспекти. По-перше, як зазначає професор Оксфордського університету Рой Гуд, за загальним правилом суд не застосовує процедуру ліквідації, якщо заява кредитора ґрунтується на зобов'язанні, що оспорується боржником. Проте таке правило сформоване судовою практикою, а не викладене у правовій нормі, а відповідно суди мають право відступати від нього у виняткових випадках. Тобто питання про те, чи розглядати спір у межах процедури неспроможності, чи передати його на вирішення в позовному провадженні, належить до дискреційних повноважень судді³³. По-друге, як зазначає Дерек Френч, для боржника недостатньо лише стверджувати, що заборгованість є спірною: мають бути чітко викладені підстави такого спору із наданням відповідних фактів і доказів, які свідчать про їх обґрунтованість³⁴. Зокрема, у справі *Delaine Pty Ltd v Quarto Publishing plc*³⁵ зазначається, що дедалі більшого поширення набуває думка, що боржник може вигадати певний спір із кредитором для уникнення застосування процедури ліквідації протягом значного періоду часу. Такий підхід, як зазначається у справі, є помилковим. Лише у випадку, якщо боржник може довести наявність суттєвих підстав для заперечення боргу, йому може бути надано відповідний захист. Схожа позиція сформована вітчизняним Верховним Судом. Вона полягає в тому, що суд не може формально підходити до визначення наявності спору про право, який зводиться лише до заперечень боржником існування тих чи інших правовідносин. Наявність спору про право має підтверджуватися належними доказами, а не базуватися виключно на припущеннях боржника³⁶.

При цьому необхідно розмежовувати дослідження доказів для з'ясування, чи наявний спір про право, від вирішення самого спору по суті. Так, у справі *Brinds Ltd v Offshore Oil NL (No 3) (1985) 10 ACLR 419 ("Brinds")*³⁷ вказується, що в кожному конкретному випадку суд повинен на власний розсуд вирішувати, наскільки широко він може досліджувати питання щодо того, чи є спір *bona fide*. У справах *Walter Woon on Company Law (Tan Cheng Han gen ed) (Sweet & Maxwell Asia, 3rd Ed, 2005)* і *Chip Yew Brick Works Sdn Bhd v Chang Heer Enterprise Sdn Bhd [1988] 2 MLJ 447*³⁸ сформовані висновки, що суд має право долучати докази з метою з'ясування питання, чи є спір *bona fide* і чи є підстави для відкриття ліквідаційної процедури. У виняткових випадках суд може вирішити спір по суті і під час розгляду заяви ініціюючого креди-

³³ Goode (n 32) 164.

³⁴ French, Sime (n 28) 524.

³⁵ French, Sime (n 28) 523.

³⁶ Постанова Верховного Суду від 10.08.2023 у справі № 918/246/23 (н 19).

³⁷ *Pacific Recreation Pte Ltd v S Y Technology Inc and Another Appeal [2008] SGCA 1* <https://www.elitigation.sg/gd/s/2008_SGCA_1> (accessed 10.08.2025).

³⁸ *Ibid.*

тора: якщо спір є достатньо простим, а до суду подано докази, які необхідні для його вирішення (справа *Re Turf Enterprises Pty Ltd [1975] QdR 266*)³⁹; якщо є підстави вважати, що активи боржника можуть бути відчужені або виведені боржником, або якщо платоспроможність боржника є сумнівною (справа *Re Allco Newsteel Pty Ltd (1990) 2 ACSR 609*)⁴⁰; якщо докази, необхідні для вирішення спору, все одно повинні бути розглянуті для вирішення інших питань, що виникають у зв'язку із заявою кредитора (справа *Brinds Ltd v Offshore Oil NL (1985) 63 ALR 94*)⁴¹.

Слід погодитися з С. Жуковим, що спір про право є особливим змагальним правовідношенням на стадії відкриття провадження у справі про банкрутство, юридичний склад якого включає: суб'єктів (боржника та ініціюючого кредитора), суб'єктивну сторону (виражається в добросовісному намірі боржника спростувати грошові вимоги кредитора), причинно-наслідковий зв'язок між вирішенням вимоги боржника та дійсністю вимог ініціюючого кредитора⁴². Очевидно, що боржник має право на захист від необґрунтованих вимог ініціюючого кредитора щодо відкриття справи про банкрутство. Проте відмова у вимогах ініціюючого кредитора лише на підставі заперечень боржника суперечить принципу правової визначеності – критерій наявності заперечень боржника як підстави для відмови у відкритті провадження нівелює право кредитора на обрання такого способу захисту, як звернення до суду із заявою про банкрутство, а також принципам ефективного способу захисту права та процесуальної економії. Ініціювання позовного провадження з метою отримання судового рішення для подальшого відкриття справи про банкрутство, за умови, що суд міг установити відсутність спору про право у підготовчому засіданні, не сприяє ефективному повненню порушеного права. З огляду на викладене відхилення заяви кредитора з підстав наявності спору про право має застосовуватися у випадку достатньої доказової бази, яка свідчить про те, що спірні правовідносини можуть бути вирішені лише в позовному провадженні.

З метою вдосконалення процедури розгляду заяви про відкриття справи про банкрутство пропонується внести зміни до законодавства, спрямовані на врегулювання порядку застосування судом процесуальних інструментів⁴³ у підготовчому засіданні та запобігання зловживанню сторонами своїми правами на стадії відкриття провадження. Так, для перевірки доводів ініціюючого кредитора є доцільним надання суду права з власної ініціати-ви або за клопотанням сторін витребувати докази від учасників справи про банкрутство та державних органів (зокрема, податкових) щодо пра-

³⁹ French, Sime (n 28) 541.

⁴⁰ French, Sime (n 28) 542.

⁴¹ French, Sime (n 28) 542.

⁴² Сергій Жуков, *Банкрутство: початок. Том. I. Відкриття провадження у справі про банкрутство юридичних осіб та процедура розпорядження майном: наук.-практ. посіб (Алерта 2024)* 16–17, 53.

⁴³ П Дубовський, 'Деякі аспекти унормування відкриття провадження у справі про банкрутство за законодавством України, Чехії та Франції' [2025] 2 Юридичний електронний науковий журнал 228.

вовідносин між боржником та ініціюючим кредитором⁴⁴. При цьому норма ч. 1 ст. 35 КУзПБ уже надає право суду при прийнятті заяви про відкриття провадження зобов'язати заявника, боржника або навіть інших осіб надати додаткові відомості, необхідні для вирішення питання про відкриття провадження. У разі ненадання доказів суд має бути наділений правом визнати обставину, для дослідження якої витребувався відповідний доказ. Отже, пропонується доповнити ч. 1 ст. 35 КУзПБ такою нормою: *“Ухвалою про прийняття заяви про відкриття провадження у справі господарський суд має право вирішити питання про: витребування у боржника, заявника та інших осіб доказів, необхідних для вирішення питання про відкриття провадження у справі про банкрутство. У разі неподання боржником, заявником та іншими особами витребуваних судом доказів або відомостей без поважних причин суд може визнати обставину, для з'ясування якої витребувався доказ, або відмовити у її визнанні”*.

Не менш важливим питанням, яке виникає в підготовчому засіданні, є зловживання сторонами своїми процесуальними правами. Як уже зазначалося, поширеною є практика заперечення боржниками факту існування правовідносин з ініціюючим кредитором. Для прикладу можна навести справи № 909/291/23⁴⁵, № 910/3385/23⁴⁶, № 911/698/23⁴⁷. Як обґрунтування боржниками своєї позиції наводяться аргументи, що правочини, на підставі яких звернувся ініціюючий кредитор, боржниками не уклалися, а подані документи містять ознаки фальсифікації. Вбачається, що використання такої стратегії у справі про банкрутство пов'язується із наміром створити уявлення щодо спору про право між учасниками правовідносин та відсутністю відповідальності у боржника за наведення таких тверджень. У господарському процесі застосовується інститут заяви свідка, який передбачає кримінальну відповідальність за надання неправдивих показань та обов'язок свідка з'явитися до суду за його викликом для підтвердження своїх свідчень. З огляду на викладене пропонується зобов'язати орган управління боржника надавати в письмовому вигляді заяву, яка має відповідати вимогами ст. 88 ГПК України, якщо боржник заперечує існування правовідносин з ініціюючим кредитором. Подібне регулювання відоме й праву Великої Британії. Заява ініціюючого кредитора про застосування ліквідаційної процедури має бути підтверджена заявою про правдивість (*statement of truth*), яка повинна бути складена не пізніше ніж за десять робочих днів до дати подання заяви до

⁴⁴ Дубовський (н 43).

⁴⁵ Ухвала Господарського суду Івано-Франківської області від 05.06.2024 у справі № 909/291/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/119646377>> (дата звернення 10.08.2025).

⁴⁶ Ухвала Господарського суду міста Києва від 12.04.2023 у справі № 910/3385/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110337856>> (дата звернення 11.08.2025).

⁴⁷ Ухвала Господарського суду Київської області від 29.03.2023 у справі № 911/698/23 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/110230326>> (дата звернення 12.08.2025).

суду⁴⁸ та підтверджує, що відомості, які викладені у заяві ініціюючого кредитора, відповідають дійсності. При цьому надання неправдивих відомостей може мати наслідком притягнення до кримінальної відповідальності⁴⁹. Якщо боржник має намір заперечувати проти заяви кредитора, він має надати суду та іншій стороні заяву свідка із викладеними доводами проти вимог кредитора⁵⁰.

Висновки. Через спрощення критеріїв для ініціювання справи про банкрутство установлення наявності спору про право є найпоширенішою підставою в судовій практиці для відмови у відкритті провадження за заявою кредитора. Якщо в науці під спором про право переважно розуміють заперечення боржника проти вимог кредитора, то в судовій практиці переважає розширене тлумачення спору про право, яке зумовлене відсутністю в КУЗПБ такої підстави для відмови у відкритті провадження, як недоведеність підстав для ініціювання справи про банкрутство, що була передбачена в попередньому законодавстві.

Однією з основних функцій господарського суду під час провадження у справі про банкрутство є дотримання балансу захисту публічного та приватного інтересів⁵¹. Тому під час розгляду заяви про відкриття справи про банкрутство суд має враховувати, як право кредитора на ініціювання щодо боржника процедур, передбачених КУЗПБ, так і право боржника на захист від необґрунтованих вимог ініціюючого кредитора.

Проте встановлення спору про право та відмова у відкритті провадження у справі про банкрутство лише на підставі доводів боржника без обґрунтованих доказів може мати наслідком зловживання боржником своїми правами в частині заперечення заявлених вимог ініціюючого кредитора. Своєю чергою зазначений підхід нівелює право кредитора на обрання способу захисту своїх прав у разі невиконання боржником грошового зобов'язання: звернутися до суду з позовом до боржника або ініціювати застосування процедур, що передбачені КУЗПБ.

Убачається, що для належного дослідження обставин, які свідчать про наявність або відсутність спору про право, суд має бути наділений правом на застосування окремих інститутів, притаманних позовному провадженню. Саме такий підхід застосовується у правовій доктрині та судовій практиці Великої Британії, за яким доведення боржником наявності добросовісного спору з вагомими підставами (*bona fide dispute on substantial grounds*) щодо вимоги кредитора, що лежить в основі заяви про ліквідацію (*winding-up by the court*), зазвичай унеможлиблює її задоволення. Проте для боржника недостатньо лише стверджувати, що заборгованість є спірною, має бути чітко викладено

⁴⁸ The Insolvency (England and Wales) Rules 2016, SI 2016/1024, r 7.6 <<https://www.legislation.gov.uk/uksi/2016/1024/contents>> (accessed 15.08.2025).

⁴⁹ Contempt of Court Act 1981, s 14 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/49>> (accessed 15.08.2025).

⁵⁰ The Insolvency (England and Wales) Rules 2016 (n 48).

⁵¹ Постанова Верховного Суду від 20.03.2024 у справі № 911/1005/23 (н 10).

підстави такого спору із наданням відповідних фактів і доказів, які свідчать про їх обґрунтованість. При цьому суд має право долучати докази з метою з'ясування питання, чи є спір *bona fide* і чи є підстави для відкриття ліквідаційної процедури, а у виняткових випадках може вирішити спір по суті й під час розгляду заяви ініціюючого кредитора.

З огляду на викладене пропонується внести зміни до законодавства, спрямовані на врегулювання порядку застосування судом процесуальних інструментів у підготовчому засіданні та запобігання зловживанню сторонами своїми правами на стадії відкриття провадження. Зокрема, для перевірки доводів ініціюючого кредитора та боржника є доцільним надання суду права, з власної ініціативи або за клопотанням сторін, витребувати докази від учасників справи про банкрутство чи третіх осіб при винесенні ухвали про прийняття заяви ініціюючого кредитора до розгляду та на етапі підготовчого засідання. Вбачається, що саме застосування судом процесуальних заходів, які не перешкоджають проведенню підготовчого засідання у визначені законодавством строки, сприятиме досягненню публічного та приватного інтересу у процедурі банкрутства.

Не менш важливим питанням, яке виникає в підготовчому засіданні, є зловживання сторонами своїми процесуальними правами. Поширеною є практика заперечення боржником самого факту правовідносин з ініціюючим кредитором. Ефективним запобіжником видається запровадження відповідальності за подання недостовірних відомостей і встановлення обов'язку органу управління боржника подавати письмову заяву, складену відповідно до вимог ст. 88 ГПК України, у разі заперечення існування таких правовідносин.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Bork R, Veder M, Schuijling B, *Definition of Insolvency. Proposals for Harmonisation in the European Union* (Intersentia Ltd 2024).
2. Goode R, *Principles of Corporate Insolvency Law* (3rd ed, Sweet & Maxwell 2005).
3. Baliuk M, Luspenyk D, *Praktyka zastosuvannia tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (tsyvilnyi protses u pytanniakh i vidpovidiakh)*. Komentari, rekomendatsii, propozytsii (Kharkiv yurydychnyi 2008) (in Ukrainian).
4. Zhukov S, *Bankrutstvo: pochatok. Tom. I. Vidkryttia provadzhennia u spravi pro bankrutstvo yurydychnykh osib ta protsedura rozporiadzhennia mainom: nauk.-prakt. posib* (Alerta 2024) (in Ukrainian).

Edited books

5. French D, Sime S (eds), *Applications to Wind up Companies* (3rd ed, Oxford University Press 2015).

Journal articles

6. Dubovskiy P, 'Deiaki aspekty unormuvannia vidkryttia provadzhennia u spravi pro bankrutstvo za zakonodavstvom Ukrainy, Chekhii ta Frantsii' [2025] 2 Yurydychnyi elektronnyi naukovyi zhurnal 228 (in Ukrainian).
7. Dubovskiy P, 'Pidstavy vidkryttia provadzhennia u spravi pro bankrutstvo yurydychnoi osoby' [2024] 7 Yurydychnyi elektronnyi naukovyi zhurnal 192–196 (in Ukrainian).
8. Hudima T, Dzhabrailov R, 'Spir pro pravo yak zapobizhnyk vidkryttia provadzhennia u spravakh pro bankrutstvo: porivnialno-pravovyi aspekt' [2025] 1(3) Analitychno-porivnialne pravoznavstvo 391 (in Ukrainian).
9. Poliakov R, 'Pidhotovche zasidannia u spravi pro bankrutstvo (neplatospromozhnist)' [2023] 97 Aktualni problemy derzhavy i prava 141–144 <https://doi.org/10.32782/apdp.v97.2023.18> (in Ukrainian).
10. Radzyviliuk V, 'Henezys zahalnykh materialno-pravovykh pidstav vynykennia pravovidnosyn bankrutstva' [2025] 2 Yurydychnyi elektronnyi naukovyi zhurnal 550–551 (in Ukrainian).

Conference papers

11. Kurylo M, 'Osoblyvosti protsesualnoi katehorii "spir pro pravo"', *Materialy nauково-praktychnoi konferentsii vykladachiv, aspirantiv ta studentiv Sumskoho NAU (20–24 kvitnia 2015 r.)*. V 3 t /T. I. (Sumy 2015) 333 (in Ukrainian).
12. Malinevskiy O, 'Zlovzhvannia pravom na porushennia provadzhennia u spravi pro bankrutstvo ta zakhody protydi', *Mizhnarodna nauково-praktychna konferentsiia "Aktualni problemy protsedur bankrutstva v Ukraini ta mizhnarodnyi dosvid vrehuliuvannia neplatospromozhnosti" (18 zhovtnia 2019)* (A V'iazovchenko, R Khanyk-Pospolitat (red), 2019) 78–83 (in Ukrainian).

Valeria Radzyviliuk
Petro Dubovsiy

THE DISPUTE OVER RIGHTS IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS:
THE UKRAINIAN MODEL AND FOREIGN APPROACHES

ABSTRACT. The determination of whether a dispute over a substantive right exists is one of the key issues considered by the commercial court at the preparatory hearing in insolvency proceedings. However, the legislative framework governing this issue remains incomplete and generates numerous challenges in judicial practice, including the criteria for defining a dispute over a right, the procedural consequences of such a finding, and the admissibility of employing instruments typically associated with adversarial (claim) proceedings.

The purpose of this study is to identify and analyze problematic aspects arising from the court's determination of a dispute over a right at the preparatory stage of bankruptcy proceedings. Particular emphasis is placed on the admissibility of applying procedural mechanisms characteristic of adversarial litigation. Furthermore, the paper examines comparative legal regulation of the procedure in foreign jurisdictions, with a view to developing proposals for improving the Ukrainian bankruptcy framework.

The analysis demonstrates that the effectiveness of the legal regulation of disputes over a right at the stage of initiating insolvency proceedings is directly linked to the procedural tools available to the court and the evidentiary means accessible to the parties. The application, at the preparatory hearing, of certain evidentiary mechanisms inherent in adversarial litigation is necessary to ensure a proper assessment of the parties' arguments regarding the existence or absence of a dispute.

It is further established that legal approaches developed in foreign doctrine and case law concerning a creditor's winding-up petition may serve as a model for refining national legislation. A creditor's petition may be dismissed if the debtor claims that the alleged debt is disputed and such dispute is based on substantial (well-founded) grounds (bona fide dispute on substantial grounds).

Валерія Радзивілюк, Петро Дубовський

However, it is insufficient for the debtor merely to assert that the debt is disputed: the grounds must be clearly articulated, supported by relevant facts and evidence, and demonstrate their substantive nature. In exceptional circumstances, the court may resolve the dispute on the merits within the insolvency application proceedings themselves, particularly where the dispute is sufficiently straightforward and the necessary evidence has been submitted.

In order to enhance the procedure for considering applications to open insolvency proceedings, it is proposed to amend domestic bankruptcy law to regulate the scope of the court's use of procedural instruments at the preparatory stage and to prevent abuses of rights by the parties. Specifically, it is recommended that courts be empowered, either ex officio or upon request of the parties, to require the production of evidence by participants in the proceedings and third parties concerning the legal relations between the debtor and the initiating creditor. To counteract potential abuses by debtors, it is further proposed to oblige the debtor's management body to submit a written statement, compliant with the requirements of Article 88 of the Commercial Procedural Code of Ukraine, where the debtor disputes the existence of legal relations with the initiating creditor.

KEYWORDS: bankruptcy; dispute over a right; procedural instruments; production of evidence.